

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. IX. Uidi dominu sta[n]tem super altare, [et] dixit. Percute cardinem,
[et] commoueantur superluminaria. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

circo colebant aurum, ne ascendendo adorare in Hierusalem discerent. Reverti ad David regem suum, isti autem ut licentius possiderent aurum, per quod docebant esse iurandum magis q̄ per deum uel per dei templum, occiderunt uerū David, filiumq; David, filium dei regem suum. Talis eorum deus est deus Dan, quod interpretatur iudicium, traxit em̄ illas ad iudicium æternum. Item talis illorū uia est uia Bersabeæ, quod interpretatur pureus uera menti, siue puteus facietatis, quia iurabant in auro, quo uolebant quidem, sed non poterat fieri. ¶ Proinde cadent (inquit) & nō surgent ultra, consumpti fame supradicta, fame autem diendi uerbum dei, sicut conperimus ex his qui supersunt ex illis. Deniq; maxime his conuenit, quod sanctus Iob dicit. Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine squalentes calamitate & miseria, & mandebant herbas & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea citius more currebāt. ¶ Nimirū herbis & arboribus & radici iuniperorum comparare possumus fabulas & genealogias eorum. Quotiens cum illis sermonem conferimus, si qua de fabulis ac genealogijs occasio incidit, ibi clamosi atq; disertissimi sunt, & ueluti quippiā herbarum ne corticum aut radicum iuniperi, de conuallibus rapientes, ad singula cū clamore currunt dum aliquid nugarū retexentes declamant, suoq; arbitratu magistris sunt. Porro ad enucleandum scripturæ sensum, ita egestate & fame steriles, ita squalentes & miseri sunt, ut nō solum dolere, uerū etiam admirari possimus imbecillitatem puerilis sensus eorum. Sequitur.

Iohan. 6.

Fabule & genealogie iud.

CAP. IX.

Uidi dominum stantem super altare, & dixit. Percute cardinem, & commouetur superluminaria. Auaritia enim in capite omnium, & nouissimū eorum in gladio interficiam. Non erit fuga eius. Fugiet & nō saluabitur ex eis qui fugerit. Ad hoc depromitur & magis ac magis declaratur sententia uindex contra supradictam superbiam.

Ecci. 30.

J. Timo. 6.

Dñs stans super altare, Christus est stans in cruce.

Iacob, cum dicit. Auaritia em̄ in capite omnium. Nam cū auaritia de superbia quoq; tractari testis est sapiens uir, qui cum dixisset, auaro nihil est scelestius, continuo subiunxit. Qui superbis terra & cinis: Diuitiarum nāq; comes superbia est. Idcirco Ap̄tus diuitibus (inquit) huius mundi ꝑcipe, nō superbe sapere. Sed iā admirandæ huius uisionis sacramentū ingredientes, literæ ordinē prosequamur. ¶ Uidi (inquit) dñm stantem super altare. Magna uere uisio, & magnæ rei significatio extitit. Prophetico spiritu uidit & uera futurū erat, quod illi talis uisio postendit. Querimus ergo, ubi uel quādo factū sit tale quid, cuius in signū ista dñs super altare uideri debuerit. Querentibus autē in toto Ch̄i Euāgello, uel in omni Euāgelicæ gratiæ sacramēto, nihil tam magnū, nihil tā euidēs, secundū huius uisionis proprietatē nobis occurrit, q̄ scēma uel habitus dñi nostri Iesu Christi crucifixi. Crucifixus nāq; sacrificium pro nobis factus, super altare crucis stetit, statione difficili, statione laboriosa & uerbis. Diligenter animaduertendū, nec unq̄ oculis mentis nostræ debet abesse stationis illius spectaculū. Pendebat & stabat manibus ad crucis cornua confixis, pedibus ligno suppeditato per clauorū fixurā coherētibus in modū stantis. Taliter stans ipse hostia, crux uero altare erat. ¶ Propter talem eius stationē futurum erat, ut destrueretur illud Iudaicæ superbiæ templū, iuste ꝑfecto, quia taliter stanti crudeles insultantes dicebāt. Vach qui destruis templū & in triduo illud reedificas. Dixit ergo ita stans. Percute cardinē & commouentur superluminaria. Cuiuscūq; dixerit siue uidenti hęc prophete, siue angelo, nimirū illa in uisione percussio cardinis & commotio superluminariū certissime affuturū significabat templi exterminium, tanta percussione, tanta commotione, ut hodieq; admiretur orbis terrarum. ¶ Quam ob causam. Auaritia enim (inquit) in capite omnium, cui uidelicet auaritiæ crudelissime tractatus fuit auaris & impijs scelus istud, quod taliter dñm super altare crucis stare fecerunt. Nā cū quotidie disputaret cōtra auaritiā illorū, illud maxime cōcitauerat eos, quod diuitius nō tenens ꝑtinatiā auaritiæ, propter quā domū patris, domū orationis, speluncā fecerūt latronum scripturā impleuit dicētē. Zelus domus tuę comedit me, mēsas nūmulariorū, cathedras uendentium columbas cōuertens, factōq; de resticulis, quasi flagello cūctos eiecēs. Auaritia ergo in capite. i. in summa intentione omnium, & idcirco percussio cardine & motus superluminariū. i. destructio summo sacerdotio, summis scribarū phariseorumq; ordinibus uisimū quoq; eorū. id ē plebæiū. in gladio interficiā. Nō erit fuga eius. Circūdati nāq; erant & coangustati undiq;.

Matth. 27.

Auaritia in capite omnium.

Psal. 68

Matth. 27.

Quod et si fugerit, nō saluabitur q̄ fugiet ex eis. I. Si de se fecerit.

usq; ad infernum, inde manus mea educet eos. Et si ascenderint usq; ad cœlum, inde detraham eos. Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos. Et si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos. Et ponam oculos meos super eos in malum. ¶ Mirabiliter dominus, qui super altare crucis stare habebat (ut iam dictū est) simul cū præostensione stationis illius omnipotentia suā depromit, mira declamatione asserit, q̄ manus suas nullus inimicorū eius effugere possit. Nunc ut uerba hæc melius perpendere queamus, simul recordemur illud, quod idem homo factus, iamq; passurus siue super aram crucis statutus dixit. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me. Hoc illis dixit, qui iam illum in crucem leuare cogitauerant. Et quidem si solius gratiæ attractionem cogites, cum dicit, omnia traham ad me, subaudiendū est utiq; electa. Si autem hoc attendas, q̄ per illam in cruce exaltationem filij hominis iudiciariam super uiuos & mortuos acceperit potestatem: accepit em̄ secundum humanitatem, cui nihil deerat secundum diuinitatem, cum dicat, omnia traham ad me, subintelligendū est attractione potentia, ut manus meas nullus uestrū possit effugere. Habens em̄ potestatem iudicium facere, sedebo super sedem maiestatis meæ, atq; omnes gentes cōgregabuntur ante me, & omnia electa statuam ad dexterā, reproba uero ad sinistram meam. Nimirū, q̄ illic diuinitatem intelligendū est, & hic, ut delicta, q̄ nullus effugere possit manus huius domini, qui super altare crucis taliter tamq; dolendo habitu, pendendo stetit, stando pepedit. ¶ Si descenderint (inquit) usq; ad infernū &c. Ista quinq; dixit, quorū tria quidem impossibilia erant fieri, unū impossibile non fieri, itemq; unū possibile fieri. Est enim ut angustia fugiens homo uiuens, ad infernum descendat, ibiq; uiuat uita incolumi, impossibile est. Attamen dicit, Si descenderint usq; ad infernū, inde manus mea educet eos. Item, impossibile est ut homo pennas uolucris assumat, & in cœlum uolet. Attamen dicit, Et si descenderint usq; ad cœlum, inde detraham eos. Item, impossibile est, ut homo in piscem mutetur, & profundum maris subintret. Attamen dicit, Et si celauerint se oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Quid igitur per ista quæ impossibilia sunt contendit, nisi q̄ manus suas homo nusquam effugere possit, cum inde quoq; detrahatur, uel illuc usq; persequi possit, quo nullus uiuens profugere potest? Vnum eorū quæ dixit, possibile est (ut iam diximus) fieri, scilicet ascendere in uerticem Carmeli. Sed uide, quanta cum irrisione dicat, si absconditi fuerint in uertice Carmeli. Valles enim & defossa terrarum potius q̄ uertices montium captare solet, qui cupit abscondi, ciuitas autem uel aliud quid in monte positum non potest abscondi. ¶ Est tamen modus quidam in infernum descendēdi, quo possit homo descendere, refuga uultus domini, scilicet cum desperans à deo diabolo sese maligno cedere tradit. Nonnullos eiusmodi fuisse in populo Esaias insinuat, cum dicit, Dixisti em̄, Percussimus cœdus cum morte, et cum inferno fecimus pactū. Flagellum inundans, cum transierit, non ueniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. ¶ Item modo quodā quasi in cœlum ascenditur, cū quis superbia pen nis ultra semetipsum eleuat. Et modo quodā in profundum maris intratur uidelicet sectando curiosa, nimiasq; subeundo curas seculi huius. Quocunq; modo siue illum ad inferna descensum, siue illum ascensum ad cœlū, siue demersionē illam in profundū maris intelligas: illud Dauidicū semper decantandum est. Quo ibo à spū tuo, & quo à facie tua fugiā? Si descendero in cœlū tu illic es, si descendero ad infernū ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Eteñ illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. ¶ Est etiam quidam abscondendi modus in uertice Carmeli, uidelicet secundum nomen ipsum Carmeli, quod interpretatur scientia circumcissionis. Cum em̄ inimici Christi quasi scienter disputant & cōtendunt de circumcissione carnis, ut uideantur rationabiliter repellere à se fidē euangelij: ecce absconditi sunt in uertice Carmeli sed inde scrutans auferit eos Christus, dū scrutando scripturas nos Christiani falsos illos esse conuincimus. ¶ Vltimū eorū quæ dicta sunt: Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, impossibile erat non fieri, nec enim ipsi dimittere poterant, quin abierint ducti in omnes gentes captiui. Ibi (inquit) mandabo gladio, & occidet eos, Hoc sæpe factum est, ut ex his,

Iohan. 12.
Omnia trahā
ad me.

Matt. 5.

Esa. 22.

Psal. 138.

duplex mors
Iudæorū in ca
ptiuitate.

COMMENT· RVPER· ABBA LIB· III·

Ro. 15. qui dispersi sunt Iudæis cædes plurima fieret, dñs utiq; mādāte gladio, cuius in arbitrio gladius ois est, qā nō est potestas, nisi à deo. Quod deinde subiungit, & ponā oculos meos super eos in malū & non in bonū, modis duobus iam dictis perficit, dū mandat serpenti, & mordet eos inuisibiliter morsu malo, qui æterna mors animæ est, dum mandat gladio & occidit eos occisione uisibili, quæ corporalis mors est. Vtrunq; hoc intelligimus, & in psalmo dū dicit: Tradent in manus gladij, Romanorū: & secundū animā partes vulpiū, id ē, malignorū spiritū sunt. Et secundū animā quidē oēs, quoniā impenitentes sunt, morsu serpentis moriuntur, & partes vulpiū sunt: secundū corpus uero nō de omnibus gladio mandatum est ut occidat eos, quia pter hoc, qd reliquæ saluandæ sunt, etiā memoriæ & honori Christi prodest uita & dispersio illorū, quemadmodū ipse dicit in psalmo: Deus ostendit illis uirtute tua. Multū em̄ Christum colentibus confert hoc, qd Christi inimici Iudæi inter eos uiuunt. Secum nāq; libros baiulant, in quibus inueniuntur cūcta, de quibus cōfirmamus hanc dem Christianam: nec dicere potest quis, qd noua doctrina sit, dū antiquam profertur auctoritatem ex libris quos habent illi. Sequitur. **L. Et dominus deus exercitūū, qui tergit terrā & tabescit, & lugebunt omnes habitātes in ea. Et ascendet sicut riuus in oriente, & defluet sicut fluuius Aegypti. Qui edificat in cælo ascensionē suā, & facit lumī suū super terrā fundauit. Qui uocat aquas maris, & effundet eas super faciem terrę, dominus nōmē eius.** ¶ Quia dixerat tibi mandabo gladio & occidet eos ualde conuenienter de illo propheta subiunxit, & dñs deus exercitūū, subauditur, ipse est, qui habet multos exercitus habet, quia uidelicet Assyriorū atq; Chaldæorū, præsertim & Mæcedonū Græcorū, atq; Romanorum, & omniū gentium exercitus seruiērūt, & seruiunt ei, quamuis nescientes, ut uidelicet regnū aliud alio superueniēte destruat, iusto eius iudicio, sicut postmodū dicturus est, ecce oculi dñi dei sup regnū peccās, & cōterā illud à facie terrę. Cui ergo dicit, & dñs deus exercitūū, subditur ipse est, mirari te nō uult, qd dixerit se gladio mādare, qui qñ stetit (ut iā dictū est) sup altare, id est, patibulū crucis, gladiū nullū ostendit, nec saltē patrē rogare uoluit, ut quod facere poterat plusq; duodecim legiones angelorū exhiberet sibi. ¶ Quod protinus subiungit: qui tangit terrā & tabescit, in utraq; parte, scilicet in bonā & in malam intelligi p̄t, quia postq; à terra exaltatus est, alij tangētes illū saluati sunt, alij perierunt. Siquidē tangētes illi pauci ex Iudæis, multi ex gētibus tabescētes, & cōpuncti corde, p̄nitentiā egerint, itēq; multi, tā Iudæi q̄ gētiles, male tabescētes & inuidentes, euāgelio Christi tangēte, id est, percutiēte illo tā in aia q̄ in corpore perierūt & perierunt. Etenī tabescere tā in bona q̄ in mala significatione poni nō est dubiū. In bona ut illic, p̄cedere me fecit zelus meus, quia oblitī sunt uerba tua inimici mei. In mala ut alibi, p̄cior uidebit & ira scēf, dētibus suis fremet & tabescet. ¶ Itē qd sequitur, & lugebūt oēs habitātes in ea, p̄ militē in utraq; parte recte intelligitur. Nā qd cōpuncti corde p̄nitentiā nō egerunt habuerūt, iuxta illud. Beati q lugebūt: qm̄ ipsi cōsolabūtur. Qui uero p̄nitentiā nō egerunt maxime Iudæi, malū luctū habuerūt, uidelicet de quo superius dictū est. Et cōuertā tēstātes uestras in luctū: & oia cantica uestra in planctū. ¶ Itē qd sequitur, & ascēdet sicut riuus in oriente, & defluet sicut fluuius Aegypti, in utraq; parte diuidēdū est. Nā ascendere, bonum, defluere malū est. In his qd p̄nitentiā egerūt, fides euāgelij, gr̄a spūs sancti de fonte Christi procurēs, sicut riuus ascēdit: in his, qd imp̄nitētes fuerūt uel sunt, maxime in Iudæis, cōtū carnaliū cærimoniarū uanitas & inutilitas defluit, & ē ubiq; contēpibilis, nullusq; uerus dei cultor illas suscipit. Defluit (in q̄) sicut fluuius Aegypti, quia uidelicet nō utcūq; cōtēntur cærimonie carnalis Iudaismi, sed ita, ut qcūq; illas exercet, reputent & sint uelut Aegyptij. i. tenebrosi: & oino rubri maris, qd est baptisma Christi, trāsitu indigni. In his qd qd cōpuncti corde crediderūt iste prophetiæ uerūculus sic implet, ut qd ualde timēdū est, multi uero pauci uero sunt electi. Nā quia pauci electi sunt, recte dicitur, & ascēdet sicut riuus in oriente, uidelicet riuus minor est q̄ fluuius: & quia multi sunt uocati, qd nō pertingūt ad electi iōnis sum, recte subiungitur, & defluet sicut fluuius Aegypti. ¶ Ex ipsis qd ascendunt sicut riuus (ut iam dictū est) completū propōitū dei in ædificationē ecclesię Christi, qd est corpus eius, p̄

Dominus exercitūū, Christi

Mat. 26.

Alii bene, alii male tabescunt.

Psal. 118.

Psal. 133.

Matth. 5.

Sup. 8.

Defluit ex tēmonie Iud.

Mat. 22

Ephe. 1.

plenitudo eius, cuius ipse caput est, sicut Ap[osto]lus dicit. ¶ Recte ergo subiūgitur, q[uod] ædificat in celo ascensionē suā. Ascēno nāq[ue] riu[us] oēs. i. electi oēs, sp[iritu]alem ex ipso grām habētis, ascēno ip[s]us est. Quod em̄ illuc ascēderūt tribus tribus dñi, nō ascēdentū facultas, sed gra[ti]a uos eantis agit. Et nemo ascēdit in cœlū nisi q[uod] descēdit de celo filius hois q[uod] est in cœlis. Et ap[osto]l[us] cū dixisset, q[uod] descēdit ipse est & q[uod] ascendit sup[er] oēs cœlos, ut impleret oia, & ipse dedit quidē quosdā ap[osto]los, quosdā autē prophetas, alios uero euāgelistas, alios autē pastores & doctores, ita sententiā cōpleuit ad cōsummationē sanctoꝝ in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi. Polchre ergo dictū est, q[uod] ædificat ascensionē suā in celo, q[uia] uidelicet ascēsus sanctoꝝ corporis Christi ædificatio est: & q[uod] mēbra sequūtur ascēdendo, gratia capitis est p[er]uentis, q[uod] solū propria uirtute ascēdit. ¶ Et fasciculū suū (inquit) sup[er] terram fundauit. Nimirū quādo Christus in cœlū ascendit, paruū ap[osto]loꝝ numerū in terra reliquit, & eosdē misso sancto dilectionis spiritu, quasi in fasciculū ligauit, uinculo charitatis, & unitate fidei: & eiusmodi fasciculū fundauit, id est, in fundamento posuit, & super illū ecclesiam suā ædificauit. ¶ Deinde & de gentibus nōnullos tanta impleuit ubertate cœlestis gratiæ & uerbo doctri[n]æ, ut secundū apostolorū imitationem possent ecclesiā Christi instruere. Hinc protinus subiungit. Qui uocat aquas maris, & effundit eas sup[er] faciē terræ. Maris nāq[ue] noie interdū gentilitas significat, ut illic. Propterea nō timebimus dū turbabitur terra, & transeunt montes in cor maris. Hoc em̄ hūc habet sensum. Nō timebimus tribulationē futurā, q[uod] tunc erūt, q[uod] turbabit & repellētibus uerbū dñi iudæis, q[ui]bus primū oportebat p[re]dicari euāgelij, transferētur ap[osto]li in mediū gentiū. Itaq[ue] qui uocat aquas maris, & effundit eas sup[er] faciē terræ, idē est ac si dicat, qui hoies gentiles salvas & insipidas habentes aquas secularis scientiæ sursum uocat & cœlestia facit sapere, constituitq[ue] doctores, ut tam loquendo q[uod] scribēdo cōpluant terrā ecclesiæ. Quis hæc tanta & talia facit? Dñs (inquit) nomē eius, quia reuera nō possit talia facere, nō possit de mortuis resurgens, in celo ascensionē suā ædificare, nisi esset dñs. Iccirco & Dauid cū dixisset: Iter facite ei, q[uod] ascendit sup[er] occasum, cōtinuo subiunxit, dñs nomen illi. Hoc iudæi multū grauiter tulerūt, q[uod] gentiles uocati & recepti sunt, inuidentes salutē illorū, Exempli gratia, ita ut Petro dicerent, Quare introisti ad uiros preputij habentes? Et multa his similia. Recte ergo sequitur. L. Nūquid non ut filij Aethyopiū uos estis mihi filij Israhel ait dñs? Nūquid non Israhel ascendere feci de terra Aegypti, & Palestinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene. Ecce oculi dñi dei sup[er] regnū peccās, & contera illud a facie terræ. Jac si dicat, Quid gloriāmini uos iudæi de proprietate dei, & gētibus derogatis? An iudæoꝝ deus t[er]m[us]? Nōne & gētij? Imō & gētij sicut Aethyopes, ita & uos mihi estis, nec magis aut minus propinqui: quia sicut iudæos, ita & Aethyopes ego creauit. Q[uod] si in hoc gloriāmini, & propter hoc uos potius q[uam] alias gētes ad me pertinere iactatis, q[uia] feci uos ascendere de terra Aegypti. Nunq[uam] propter hoc alterius naturæ siue conditionis q[uam] ceteri hoies estis? Nēpe & Palestinos de Cappadocia, et Syros ascendere feci de Cyrene. Nō ergo erigamini in superbiā, q[uod] uos de Aegypto eduxerim, & q[uod] si peculiarē p[ro]p[ri]etatem meū, Pharaoni seruire nō passus sum: neq[ue] arbitramini, q[uod] propter hoc solis uobis debeat regnū dei, q[uia] uidelicet & in hoc seculo Aethyopes, Palestinos, Syros, atq[ue] Iudæos, distātes locis atq[ue] corporibus, mortalitatis lege sociāui, & pro arbitrio meo seruos meos huc illucq[ue] cōmitto, & in uniuersas puincias trāsfere, & in illa cœlesti Syon, cuius fundamēta sunt in mōtibus scāis, sicut oēs siue ex oibus gētibus, q[ui]scūq[ue] fides cōmēdauerit, cōgruis mōtibus collocet, sicut p[er] Psalmistā dicit: Memor ero Raab & Babilōis: sciētē me. Ecce alienigenæ & Tyrus & p[ro]p[ri]etates Aethyopiū, hi fuerūt illic. Ecōtra, sicut æquali cōditōe oēs sunt facti, ita quicūq[ue] peccauerint, æquali iudicij mei s[er]uā punient, & oia absq[ue] discretiōe p[ro]p[ri]etate impia regna subuertā. Nā ecce (inquit) oculi dñi sup[er] regnū peccās, & cōtera illud a facie terræ. Quod autē uel cuius gētis regnū tantū peccauit, q[uod] illius quæ p[ro]phetas occidit, & ipsum prophetā dominū crucifixit? Ne ergo in superbiā erecti, peccatores ex gētibus ad fidē uententes repellēdos esse censeatis, quia iudæi nō minus q[uam] Græci, imō primū siue magis q[uam] Græci, iram & indignationem, tribulationem & angustiam sunt recepturi, quicunq[ue] non acquiescunt ueritati, ita ut regnū quoq[ue] illorū temporale destruat, etiam a facie terræ cōtera illud. L. Verūtamē conteres non contera domū Jacob dicit dominus

Colof. 1. Psal. 1. Iohan. 3. Ephe. 4.

Fasciculū numer' ap[osto]loꝝ.

Aquæ maris effusa: doctores ex gentibus sunt. Psal. 47.

Psal. 87.

Act. 17.

Roma 3.

Psal. 86.

Rom. 2.

COMMENT. RVPER. ABBA LIB. III.

dominus. Ecce enim mandabo, et concutiam in omnibus gentibus domum Iſrahel sicut concutuntur in cribro, et non cadet lapillus super terram. In gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt, non appropinquabit et non ueniet super nos malum. Certum est quod falli non possit sua deus comedat prouidentiam, dum promissio, ecce occidam in domum Iacob. Idem enim est ac si dicat. Coteram quidem domum Iacob in reprobis, sed non coteram in iustis. Impossibile namque est dum coteretur regnum Iudaicum cōtritione Romanæ uirtutis, dum occidatur, dum dispergunt in omnes gentes captiui, perire deo quenquam ex illis quos presciuit & presertim dicitur, dum dispergunt in omnes gentes captiui, perire deo quenquam ex illis quos presciuit & presertim dicitur, dum dispergunt in omnes gentes captiui, perire deo quenquam ex illis quos presciuit & presertim dicitur.

Rom. ii
Vbi supra

Act. 15

Domus Iſrahel
nunc uis
nosa est.
3. Reg. 19.
Roma. 11.

Gen. 3.

Duplex
gladius

Pſalm. 143

1. Pet. 2

edificatur uerus David, lapis angularis sicut in diebus antiquis, id est, nō ex operibus legis, sue cærimonis carnis, sed ex fide, per quā Abrahā iustificatus est, per quā Noe cōplacuit, p quā Abel plurimā deo hostiā obtulit: & possidet nūc posteri huius David reliquias Idumææ & oēs nationes, sine acceptiōe psonarū, eo q̄ inuocet nomē dñi sup eos. Vbi em̄ inuocatio nois dñi, nulla est distinctio Iudæi & Græci. Et ut scias, q̄a quicqd̄ audisti stabile & ratū ē, nec insectū remanere p̄t, nō alius, sed ipse, dicit dñs, faciēs hæc. Quæ sunt hæc? Quæ nā nobis ostēdis, dicēdo, faciēs hæc? Nimirū stans sup altare, & percutiēs cardinē & sup liminaria cōmouens, in gladio interficiēs oēs, quorū in capite auaritia est, tangēs terrā ut t̄bescat, & lugere faciēs oēs habitantes in ea, ædificās in cœlo ascensionē suā, & fasciculū suū super terrā fundans, uocans aquas maris & effundens eas super faciē terræ, & cōterens regnū peccans & concutiens in omnibus gentibus domū Iſrahel, suscitans tabernaculum David, id est, ecclesiā suā (ipse est em̄ uerus David) & reliquias Idumææ possides, id est, de terrenis, & terrena sapiētibus hominibus cœlestes faciēs, cuius dixisse fecisse est. Sequitur. **E**cce dies veniunt, dicit dñs, & comprehēdet arator messorē, & calcator uuē mittentē semen: Et stillabūt montes dulcedinē, & omnes colles culti erūt. Et conuertā captiuitatē populi mei Iſrahel, & edificabūt ciuitates desertas & habitabunt in eis, & plantabūt vineas, & bibent uinū earū. Et facient hortos, & comedēt fructus eorū. Et plātabo eos sup humū suā, & non euellā eos ultra de terra sua, quā dedi eis dicit dñs deus tuus. **E**cce finis loquēdi in hoc propheta uide qualis sit. Si solū respicias literæ corticē, uile est & exiguū, qd̄ à glorioso & magno deo promittitur, q̄a bonis & malis cōmune est, & bonis quidē nō magnopere curandū, nō magna sollicitudine q̄tendū: malis autē cōcupiscibile, quorū deus uenter est, de qualibus Ap̄lus: Escā (in gr̄) uentri, & uēter es cis, deus autē & hūc & illā destruet. Si autē corticē discutias, quēadmodū hīc idē propheta sycomoros uellicabat, & sub utilitate literæ p̄ciosam, id est, sp̄ualem sensum requiras: glorio sum est & p̄clarū qd̄ deus gloriæ promittit in hac sermonis cōsummatiōe sperantibus in se qd̄ oculus nō uidit, qd̄ auris nō audiuit, qd̄ in cor hominis nō ascēdit. Dicit aliquis, Quē fū it necessitas, ut maxime in calce sermonis talis promeret litera, q̄ maxime carnales mulceat? Videlicet q̄a sic expediebat, ut p̄ueros illos, apud quos seruāda erat sancta scriptura, seduce ret seductione bona, propter eos, q̄bus proficere habebant mysteria, q̄ continentur in prophetis suo tēpore reuelanda. Est em̄ seductio bona, qua nō solū reprobis, uerū etiā probis aliquis, nesciens diuinis consilijs obsequium p̄stat, in tantū ut Hieremias dicat: Seduxisti me dñe, et seductus sum: fortior me fuisti, et inualuisti. Idem em̄ est ac si dicat: Proposuerā ego tacere de huiusmodi: tu autē, ut tacere nō possem, motū quasi impatientis animi, id est, zelū bonū et fortē impegisti. Sequitur nāq; postmodū et dicit. Et dixi. Nō recordabor eius neq; loquar in noīe illius. Et factus est in corde meo quasi ignis exarsuans: claususq; in ossibus meis et defeci ferre nō sustinēs. Ecōtra p̄ueris et carnalibus istis dicamus, qui scripturas sanctas nunq; custodissent, si uim illarū intellexissent. Seduxit uos dñs, et seducti estis, fortior uobis fuit et inualuit. Si em̄ ita locutus fuisset in prophetis, ut nihil boni sonare uideret litera uobis pessimis, irasceremini cōtra sp̄itū propheticū, quemadmodū iratus est rex uester Achab contra Micheā prophetā dicens ac Iosaphat regē Iuda. Nunquid nō dixi tibi, q̄a nō propheta tibi bonū, sed semp̄ malū. Ita irati sanctā scripturā succēderetis, sicut fecit rex Sedechias: q̄ cū legerēt sibi uerba Hieremiæ, lectis iā tribus pagellis aut quatuor, scidit uolumē scalpello scribæ et proiecit in ignē q̄ erat sup arulā, donec cōsumeret uolumē igni q̄ erat in Arula. Bonū ergo fuit uos seduci tanq; p̄ueros, et sic repromitti sp̄ualibus sp̄ualia, ut putaretis uobis carnalibus promitti carnalia: qualia sunt hæc, ut arator messorē, et calcator uuæ mittentē semen cōprehēdat: sicut p̄ bonā temperiē fieri solet, dum statim post mensem impletis horreis ad sufficientiā p̄sētis anni: subsequens arator semē iaciat in spem futuri, nec mora ulla intercedente uindemiæ tempus sit, quam non sinat uuarum maturitas ultra differri. Hæc enim carnaliter intelligentes, uobismetipsis blandimini dicentes, Vobismetipsis post aduersā rursus prospera promitti, cum impcēnitentes sitis. Et per hanc quidem occasionem scriptura sancta penes uos hæctenus seruata est, et seruaturs Vos autem interea captiui et dispersi estis, et in peccato uestro moriemini.

Ephē. 2.
Hebr. 11.

1. Cor. 6

Esai. 64

Duplex seductio, bonales & mala
Hierē. 20.

Iudæi uoles hāc sibi prophetari bona carnalia.

3. Reg. ult.
Hierē. 36.

Nunc

COMMENTA RUPER ABBA LIB III

Nunc tandē literā hāc discutientes, sensum quāramus, qui intrinsecus latet. Ecce (inquit) dies ueniunt dicit dominus, & comprehendet arator messorē, & calcator uuā mittentē semē. Isti dies iam uenerunt, sicut testatus est ipse dominus ad discipulos suos loquens & dicens. Ecce dico uobis, leuate oculos uestros & uidete regiones, quia albæ sunt iam ad messem, & qui metit, mercedē accipit, & congregat fructū in uitam æternā: Vt & qui semināt simul gaudeat & qui metit. In hoc em̄ est uerbū uerū, quia aliū est qui semināt, & aliū qui metit. Ego misi uos metere quod non seminastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Breuiter dicendum, quia qui laborauerunt & seminauerūt patriarchæ & prophetæ: qui autem in labores illorū introierunt, apostoli sunt. Patriarchæ namq; laborando, id est, peregrinando, & de gente in gentē, & de regno ad populum alterum pertransiēdo, seminauerunt, id est, promissiones beati seminis futuri (quod est Christus) accipere meruerunt: ipsum autē oculis suis non uiderunt, tantummodo spe inhiantes; & per hoc seruantes in modū arantium & seminantiū: Apostoli autē præsentē Christū eundē beatīs oculis uiderunt, & receperunt eū in modum metentiū. Propterea dixit illis: Beati oculi qui uident, quæ uos uidetis. Dico em̄ uobis, q̄ multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & nō uiderūt, & audire quæ auditis, & nō audierunt. Igitur quod nunc ait: & comprehendet arator messorē, id est, ac si dicat, patriarchæ simul & apostoli gaudent in quemadmodū dicit, & qui semināt simul gaudeat & qui metit. Neq; em̄ sic apostoli in labores eorū introierunt, ut eos excluderēt: sed ecce simul gaudent, & illi qui ante aduentum eius seminauerunt, & isti qui in aduentu eius messuerunt. ¶ Porro calcator uuæ, qui comprehendit mittentē semē, idem est qui & messor, & mittens semē, id est, qui & arator. Nō (sicut iam dictū est) anteriores patres sancti & arantes & mittentes semē fuerunt: Apostoli uero & messorēs & calcatores uuæ sunt: messorēs quia præsens Christus maturū fructū illis frumentum: calcatores uuæ, quia multū sancti spūs de illo sumperunt: uel quia pastorales eius præsentialem cōmunicantes, calicem eius biberunt. ¶ Et stillabūt (inquit) montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. Montes idem apostoli sunt, propter excellentiam meritōrum, qui per totū mundū dulcedinem pacis & remissionis peccatorū stillauerunt: prædicando in nomine Iesu Christi penitentiā & remissionem peccatorū. Isti autem audiētes: & audiendo iustificati, tanq̄ colles bene culti, fructū bonum reddiderūt. ¶ Et conuertentes (ait) captiuitatem populi mei Israel, id est, soluā uincula peccatorū, & diruam erroris & ignorantia carcerē, quæ uera captiuitas erat, in qua detinebamur nos qui nunc dicimur & sumus Israel. ¶ Quod deinde subiungit. Et ædificabunt ciuitates desertas, & habitabunt in eis, & plantabunt uineas, & bibent uinū eorū, expositione iam non indiget, cum uideamus ubiq; terrarū per desertū gentilitatis, quæ prius à deo deserta fuerat, surrexisse Christi ecclesias, quæ & ciuitates propter fidei firmitatem & uineæ propter spei, quæ nō cōfundit, firmitatem, & horti propter charitatis delicias recte dicuntur, in quibus habitat qui uerbo illarū ædificauerunt, unde bibunt uinū lætitiæ, qui præceptis illas informauerūt, unde comedunt fructus, qui cōsilijs prouexerunt: quia sicut qui metit, ita & qui ædificat huiusmodi ciuitates & qui plantat huiusmodi uineas, & qui facit huiusmodi hortos, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam æternam. Vnde & sequitur Et plantabo eos super humum suam & non euellam eos ultra de terra sua quam dedi eis. Humus namq; quam dedit sanctis suis paradysus deliciarum est, in quo primum hominem posuit. Quia ergo in Adam omnes homines siue terram illam perdidit, & exortes facti sunt regni cælorū: per aduentum autē Christi ita recuperauerunt, ut amplius non perdant: recte cū dixisset, & plantabo eos super humū suam, protinus addidit: & non euellam eos ultra de terra sua quam dedi eis, uentū se ad aurem cuiuslibet nostrū gratulabundus dicendo, dicit dominus deus tuus.

FINIS LIBRI QVARTI ET VLTIMI
IN AMOS PROPHE TAM.

Iohan. 4
Aratores, patriarchæ: messorēs, ap̄ti.

Psal. 104

Lucæ. 10.

Calcator uuæ

Ecclesiæ Christi dicunt, ciuitates, uineæ, & horti.